

KRONIKA**Znanstveni svetnik, izredni profesor dr. Marjan Ravbar – sedemdesetletnik****1 Uvod**

Dr. Marjan Ravbar, geograf, znanstveni svetnik in izredni profesor v pokoju, je 27. januarja 2017 praznoval sedemdeseti rojstni dan.

Rodil se je leta 1947 v Novem mestu, kjer je med letoma 1962 in 1966 obiskoval ter uspešno zaključil Gimnazijo. V šolskem letu 1966/67 se je vpisal na študij geografije in zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je na Oddelku za geografijo nadaljeval tudi s podiplomskim študijem. Leta 1976 je uspešno zagovarjal magistrsko nalogo z naslovom »Preobrazba obmestij slovenskih mest s črno gradnjo«, leta 1992 pa doktorsko disertacijo z naslovom »Suburbanizacija v Sloveniji: odnosi, strukture in težnje v njenem razvoju«.

Po diplomi leta 1971 se je najprej zaposlil na Inštitutu za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani kot asistent, nato je med letoma 1974 in 1978 deloval na Republiškem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine kot samostojni svetovalec za neživo naravno dediščino. Leta 1978 se je zaposlil na Zavodu za družbeno planiranje v Novem mestu kot pomočnik direktorja (krajši čas je bil tudi njegov direktor). V tem času se je ukvarjal s problematiko družbenega planiranja, urejanja prostora in urbanističnega načrtovanja, bil je tudi organizacijski vodja priprave takratnih prostorskih/družbenih planov v večini tedanjih občin na Dolenjskem, Posavju in Beli krajini. Med službovanjem v Novem mestu je bil nekaj časa član Izvršnega sveta SO Novo mesto, odgovoren za prostorsko in urbanistično

DANIĀLA RIBEIRO

Slika: Dr. Marjan Ravbar na potovanju po Portugalski.

planiranje. Vodil je še različne komisije – ekspertne skupine za urejanje prostora in urbanizem in/ali varstvo okolja. Leta 1987 se je ponovno zaposlil na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani (IGU) kot raziskovalec. Med letoma 1993 in 1998 ter 2001 in 2002 je bil tudi njegov direktor. Po združitvi Inštituta za geografijo z Geografskim inštitutom Antona Melika ZRC SAZU je prevzel vodenje Oddelka za socialno geografijo, kjer je usklajeval delo sodelavcev z različnih področij humane geografije, bil je član in predsednik inštitutskega Znanstvenega sveta, med letoma 2004 in 2008 je bil član Znanstvenega sveta ZRC SAZU, med letoma 2006 in 2008 pa tudi njegov podpredsednik.

Marjan Ravbar je sodeloval pri številnih z nacionalnega vidika zelo pomembnih raziskovalnih projektih, kot je na primer »Geografski atlas Slovenije«, prvi nacionalni atlas v Sloveniji, pa pri pripravi geografske monografije Slovenije, Geografskega terminološkega slovarja, Popisnega atlasa Slovenije in drugih temeljnih geografskih delih o Sloveniji in slovenskem narodu.

V prvih letih po osamosvojitvi je bil član različnih ekspertnih skupin na državni (ali vladni) ravni, zlasti s področja regionalizacije in lokalne samouprave. Sodeloval je pri oblikovanju strokovnih podlag za pripravo zakonov in strategij s področja gospodarskega, regionalnega in prostorskega razvoja, pri demografski politiki, nacionalnem poročilu o človeških bivališčih (Habitat II 1997) in človekovem razvoju v Sloveniji (Hanžek in ostali 1999). Posebne vrste strokovni izziv se je zgodil spomladi leta 2000, ko je na podlagi sklepa Državnega zbora Republike Slovenije koordiniral delo medresorske delovne skupine za oblikovanje volilnih okrajev v Republiki Sloveniji.

Jubilant je uspešno vodil več mednarodnih projektov, na primer: GEF – *Danube River Basin Pollution Reduction Programme – Social and Economic Analysis in Relation to Impact of Water Pollution* (1998, ki so ga financirali Združeni narodi), SOROS-ev projekt: *Coping with new Realities: The Slovenian-Croatian Border* (1996–1998), Sonaravni urbani razvoj in management rabe tal v partnerskih mestih Nemčije in Slovenije (SUDMA) – *Rahmenbedingungen für Flächenmanagement in mittleren und kleinen Städten in Slowenien und Deutschland* (skupaj z IGI Niedermeyer Institute iz Westheima (1999–2001, v okviru programa Interreg II C), »*Villes et Campagne*« (2000–2003, v okviru 6. okvirnega raziskovalnega programa EU), kjer pod vodstvom dr. Bätzinga (z Univerze Nürnberg-Erlangen) sodeloval v skupini urbanih geografov iz Francije, Švice, Nemčije, Italije, Avstrije in Češke.

Zaradi uglednih dosežkov na področju raziskovanja je postal član različnih delovnih skupin pri Akademiji za prostorsko in regionalno planiranje (ARL) iz Hannovra, in sicer za preučevanje regionalnih razlik, procesov urbanizacije, konkurenčnosti mest in poenotenja sistema prostorskega načrtovanja v Evropski uniji. Z mednarodnega vidika je pomembno zlasti njegovo preučevanje slovenskega urbanega sistema, pri čemer se je že v času priprave doktorske disertacije osredotočil na še vedno aktualne razsežnosti pojava suburbanizacije.

Na pedagoškem področju je dr. Marjan Ravbar najprej med letoma 1980 in 1985 kot honorarni predavatelj poučeval predmet »Metodika spoznavanja družbe« na dislociranem oddelku tedanje Pedagoške akademije iz Ljubljane (sedaj Pedagoška fakulteta) v Novem mestu. Nato je bil med letoma 1995 in 2000 na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru nosilec predmeta »Geografija prebivalstva« ter sodeloval pri predmetu »Družbena geografija Slovenije«. Kot predavatelj je s ciklusom predavanj s področja urbane in ekonomske geografije sodeloval na Interdisciplinarnem podiplomskem študiju prostorskega in urbanističnega planiranja Fakultete za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani ter na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je študentom predaval imenovane »izbirne« vsebine. V študijskem letu 2003/04 (pa do študijskega leta 2012/13) je na Oddelku za geografijo Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem prevzel predmet »Regionalno planiranje«. Isti izbirni predmet je od leta 2005 predaval tudi na Fakulteti za uporabne družbene študije v Novi Gorici, poleg tega pa do konca študijskega leta 2014 tudi predmet »Humana geografija«. Na Visoki šoli za upravljanje podeželja Grm Novo mesto še vedno predava predmet »Razvoj podeželja«.

Bil je mentor šestim mladim raziskovalcem ter mentor ali somentor pri osmih doktorskih delih.

Še vedno je član uredniškega odbora revije *Acta geographica Slovenica* in *IB*-revije – revije za trajnostni razvoj (praviloma je pri eni številki letno tudi njen urednik). Pred tem je bil dve mandatni obdobji

član uredniškega odbora Geografskega vestnika in član uredniškega odbora Geographice Slovenice, v času vodenja Inštituta za geografijo tudi njen odgovorni urednik, poleg tega je sodeloval pri uredništvu revije Rast – revije za literaturo, kulturo in družbena vprašanja iz Novega mesta. Leta 1984 je uredil Zbornik 13. zborovanja slovenskih geografov (skupaj z Dušanom Plutom) ter bil član uredniškega odbora za Zbornik 16. in 17. zborovanja slovenskih geografov v Celju in Ptujju (leta 1993 in 1996). Leta 1992 je kot član uredniškega odbora uredil Dolenjski zbornik posvečen 50-letnici smrti Ferdinanda Seidla. Bil je tudi urednik Seidlove zbirke pri Dolenjski založbi iz Novega mesta (1985/90). V njej so svoja znanstvena dognanja objavljali tudi geografi (na primer Dušan Plut, Andrej Kranjc).

Kot vodja pripravljalnega odbora je bil organizator 13. zborovanja slovenskih geografov leta 1984 v Dolenjskih Toplicah, 6. Sedlarjevega srečanja (urbanistov) leta 1985 na Otočcu in mednarodnega posveta »Geografija v teoriji in praksi« ob 30-letnici IGU-ja leta 1992. Bil je tudi član organizacijskih in strokovnih odborov za pripravo geografskih zborovanj v Celju (1993) in Ptujju (1996), Melikovih dni (2006) ter Regionalnih dni (2007–2017). Na študijskih obiskih na oddelkih za geografijo univerz in/ali akademij v Varšavi, Brnu, Strasbourgu, Peczi, Münchnu, Celovcu, Bayreuthu, Frankfurtu, Parizu, Bernu, Benetkah, Heidelbergu, Gradcu, Dresdnu, Dunaju, Bratislavi in Augsburgu je s predavanji ali referati sodeloval na številnih strokovnih posvetih geografov, krajinskih arhitektov, geodetov, prostorskih in razvojnih planerjev ali urbanistov.

Marjan Ravbar je aktivno deloval v strokovnih društvih, zlasti pri »matični« Zvezi geografov Slovenije (ZGS oziroma pred tem ZGDS), kjer je bil v začetku osemdesetih let preteklega stoletja predsednik Ljubljanske podružnice ZGS (LGD) ter nato član različnih odborov, med drugim je dvakrat vodil tudi komisijo za znanstveno delo. V okviru ZGS oziroma LGD je pripravil več predavanj in strokovnih ekskurzij ter vodil številne okrogle mize in delavnice o naselbinskem omrežju, oblikovanju pokrajin, regionalnem razvoju, varstvu okolja ...

Od druge polovice sedemdesetih let preteklega stoletja je tudi aktivni član Zveze urbanistov Slovenije, kjer je bil prav tako član predsedstva (1980–1988) in različnih komisij.

Aktivno je deloval na področju varstva okolja, kjer je pod okriljem novomeškega Izvršnega sveta vodil različne projektne skupine. Med drugim je bil leta 1987 aktivni udeleženec tedaj zelo odmevne problemske konference: Ekologija-energija-varčevanje.

Za dosežke na znanstvenoraziskovalnem področju je Marjan Ravbar dobil naslednja priznanja: nagrado novomeške občinske raziskovalne skupnosti leta 1980, priznanje zvezne konference SZDL za varstvo okolja leta 1987, priznanje ZGDS leta 1984, srebrno plaketo ZGDS leta 1998, leta 2004 zlato plaketo ZGDS za izjemne znanstvene dosežke in leta 2013 še Melikovo priznanje za življenjsko delo na področju geografije in regionalnega planiranja ter za izjemen življenjski opus. Leta 2012 je od Prirodoslovnega društva Slovenije prejel Listino zahvale za prispevek k uveljavljanju in razvoju varstva narave v Sloveniji.

2 Znanstveno delo

Znanstveno delo Marjana Ravbarja je obsegalo številna področja družbene geografije, med katerimi lahko zlasti izpostavimo:

- urbano geografijo in geografijo naselij,
- razvoj podeželja,
- regionalni razvoj in regionalizacijo, ter
- ustvarjalnost in naložbe.

2.1 Urbana geografija in geografija naselij

V prvi vrsti je Marjan Ravbar urbani geograf. Že pred več kot 40 leti je kot mlad geograf raziskoval takrat (in še danes) perečo temo preobrazbe obmestij zaradi črnih gradenj. Njegova raziskava (Ravbar 1975) je pokazala, da je bila med letoma 1960 in 1973 v Sloveniji skoraj vsaka peta zasebna novogradnja zgrajena na nedovoljen način, v okolici Ljubljane in Maribora skoraj vsaka druga. Omenjena raziskava je postala referenčno delo za vsa nadaljnja dela o problematiki črnograditeljstva in »spontanega« ter

neusmerjenega urbanega razvoja v Sloveniji. Hkrati je bila omenjena raziskava gradivo za magistrsko delo, ki ga je Marjan Ravbar zagovarjal na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani leta 1976.

Slovenski naselbinski sistem je v tistem času doživljal velikanske spremembe. Urbanizacija, deagrarizacija, reforma lokalne samouprave in drugi procesi, so v temeljih spreminjali prostorsko in družbenoekonomsko organizacijo slovenskih naselij. Ob boku Vladimirja Kokoleta in Igorja Vrišerja se je Marjan Ravbar začel uveljavljati kot predstavnik sodobne slovenske urbane geografije. V osemdesetih in devetdesetih letih preteklega stoletja je spisal številne znanstveno-strokovne in poljudne članke na temo prostorskih vidikov sodobnega razvoja slovenskih naselij, hkrati pa se je pojavljal na domačih in tujih konferencah. Njegov pomemben prispevek je zagotovo ta, da je so bile raziskave problemsko zasnovane – od že omenjenega črnograditeljstva do problematike preobrazbe zlasti obmestnih podeželskih naselij in načrtovalskih vprašanj. Najbrž se je zato uveljavil v prostorsko-načrtovalskih krogih in je bil kot strokovnjak/geograf zaželen svetovalec pri odločevalcih in ostalih službah, ki so takrat usmerjale prostorski razvoj. Tako je sodeloval pri izdelavi smernic lokalnih prostorskih planov (Ravbar in ostali 1979; Ravbar 1986) in pri razpravah o sistemu prostorskega načrtovanja (Ravbar in ostali 1987).

Začetek devetdesetih let preteklega stoletja je bil prelomnica sodobnega preučevanja urbanizacije v Sloveniji in to po zaslugi Marjana Ravbarja. Doktorsko delo na temo suburbanizacije (1992a) je povzročilo ponovno zanimanje za ta proces, ki je hkrati zelo značilen in hkrati zelo specifičen v Sloveniji. Zanimivo je, da je bila suburbanizacija dominanten naselbinski proces že od začetka osemdesetih let, a do takrat njeni vzroki in posledice niso bili primerno raziskani. Na primeru okolice Radovljice in Novega mesta je raziskal vzgibe za selitve izven mesta ter ugotovil, da so ti povezani z zagotavljanjem finančne varnosti in neodvisnosti ter hkrati s predstavami o »spokojnem« življenju na podeželju, kar so precej kasneje ugotavljali tudi raziskovalci iz drugih znanstvenih disciplin (Uršič in Hočevar 2007). Velik prispevek je bila tudi tipologija suburbaniziranih območij (Ravbar 1992b), ki je ugotovila nekatere, nam specifične oblike suburbanizacije, na primer, da se suburbanizacija v Sloveniji ne pojavlja le v okolici največjih mestnih središč (na primer Ljubljana, Maribor), temveč tudi v okolici manjših mest, kar je najbrž posledica značilne povojne ureditve lokalne samouprave. Ugotovil je, da suburbanizirana območja vključujejo več kot tretjino slovenskih naselij, v katerih prebivata več kot dve tretjini prebivalcev. Izpostavil je tudi posledice suburbanizacije, zlasti na pojav »mešane rabe površin«, ki so kasneje zaposlovalе druge geografe: od problematike dnevnih migracij (Bole 2004) do problematike poselitvene razpršenosti (Drožg 1999).

Omenjeno delo in njegove nadgradnje so bile pomembne z vidika načrtovanja poselitve po slovenski osamosvojitvi. Marjan Ravbar je bil član interdisciplinarne ekipe pri Ministrstvu za okolje in prostor, ki je ponudila (ampak na izvedbeni in upravljavski ravni nikoli spoštovane) strokovne smernice za prostorsko načrtovanje naselij oziroma naselbinskega sistema (Gosar in ostali 1992; Ravbar, Vrišer in Hočevar 1993; Mihevc in ostali 1993; Ravbar in ostali 1995). Kmalu je izšlo naslednje delo, ki je trajno vplivalo na geografsko vedo in postalo njegovo najbolj citirano delo. Članek o slovenskih mestih in obmestjih v preobrazbi (Ravbar 1997a) je ponudil tipologijo slovenskih naselij glede na socialnogeografske, fiziognomske, strukturne in funkcijske kriterije. Omenjena tipologija je bila kasneje široko uporabljena kot metodološko orodje v drugih raziskavah, citirana tudi s strani tujih vidnih geografov (na primer Perlik, Messerli in Bätzing 2001). Omenjeno obdobje lahko označimo za »zlato« obdobje v geografiji naselij, saj so si sledile razprave o (sub)urbanizaciji v Sloveniji (Rebernik 2004; Ravbar 2005a). Ker je hkrati skrbel za objavljanje v poljudnem tisku, je sčasoma postal prepoznaven geograf tudi med laično javnostjo in uspešno izpostavljал geografske vidike naselbinskega in urbanega razvoja Slovenije. Zlasti ob prelomu stoletja je za pisane in govorne slovenske medije pripravil serijo prispevkov in/ali oddaj, ki so promovirala vpetost geografskih preučevanj pri razreševanju družbenih problemov.

2.2 Razvoj podeželja

Marjan Ravbar je raziskovalno deloval tudi na področju geografije podeželja. Ob preučevanju procesa suburbanizacije je poglobljal razumevanje prepletanj med mesti in podeželjem ter poudarjal pomen

podeželja pri usmerjanju regionalnega razvoja v sodobnih družbenih procesih. Opozarjal je na prostorske težnje, ki so kot posledica nekoordiniranih politik potekale v nasprotju z želenimi cilji usmerjanja razvoja podeželja, še posebej na zaraščanje kmetijskih zemljišč ter (pre)intenzivno preobrazbo kmetijskih zemljišč v stavbna zemljišča (Ravbar 2006).

V svojih raziskavah je potrjeval tezo, da je podeželje vedno bolj heterogeno, še posebej v izkoriščanju naravnih pogojev, razvijanju demografskih in gospodarskih razvojnih potencialov ter vzpostavljanju funkcionalnih povezav z mestnimi središči kot razvojnimi generatorji. Marjan Ravbar je zato razmišljal, kakšno vlogo in možnosti razvoja na teh območjih sploh še imajo primarne dejavnosti.

Kmetijstvo po njegovem mnenju potrebuje podporo drugih gospodarskih dejavnosti, predvsem zaradi ohranjanja poselitve, blaženja naglih socialnih sprememb (socialnih stresov), varstva naravne in kulturne pokrajine ter podpore drugim gospodarskim dejavnostim, na primer turizmu (Ravbar in Razpotnik Visković 2010). V članku z naslovom: Slovensko podeželje na preizkušnji – kdo bo nadomestil kmetijstvo (Ravbar 2006) je podeželje tako razčlenil na več tipičnih območij z različnimi razvojnimi možnostmi, vezanimi predvsem na vlogo kmetijstva: območja konkurenčnega tržnega kmetijstva, območja diverzifikacije dejavnosti na podeželju, območja ekstenzifikacije ter marginalna območja. Predstavil pa je tudi simulacijski model možne usmeritve za nadaljnji gospodarski razvoj na podeželju, temelječ na dveh skupinah razvojnih modulov. Notranji je slonel na medsebojni povezanosti učinkov med prebivalstvom, gospodarskim razvojem in pretokom dobrin – endogenih faktorjih znotraj geografsko zaokroženega podeželskega območja. Zunanji modul pa je temeljil na eksternem povpraševanju, ki stimulira lokalno gospodarstvo, konsistentni regionalni politiki ter inovacijah.

Marjan Ravbar je skupaj z Dragom Kladnikom oblikoval kriterije za vrednotenje podeželja in njegovo tipološko členitev. Sodobne razvojne težnje sta prikazala v okviru osmih vsebinskih sklopov: naravni omejitveni dejavniki, zemljišča in kmetijski sistemi, posebne razmere, prebivalstvene značilnosti, značilne gospodarske učinkovitosti, personalna infrastruktura, posebne razmere in kmetijsko obremenjevanje okolja (Kladnik in Ravbar 2003a). V podporo prizadevanjem za zagotavljanje skladnega regionalnega razvoja sta izdelala zemljevid razvojnih gibal na podeželju, pripravila oceno razvitosti slovenskega podeželja ter podala predloge razvojnih ciljev in ukrepov. Med njimi sta izpostavila (Kladnik in Ravbar 2003b):

- pospeševanje funkcijske komplementarnosti in sodelovanja med (majhnimi in srednje velikimi) mesti,
- nadaljnjo diverzifikacijo podeželskih območij,
- enakomernejšo dostopnost do dobrin skupnega pomena in do znanja s pomočjo sodobne infrastrukture ter
- difuzijo inovacij in znanja.

Marjan Ravbar svojih razmišljanj in pozivov k odgovornejšemu odnosu do prostora ni objavjal le v obliki znanstvenih objav, ampak tudi številnih strokovnih ter poljubnih člankov. Na področju razvoja podeželja kot predavatelj in mentor deluje tudi v pedagoškem procesu.

2.3 Regionalni razvoj in regionalizacija

Ob preučevanju poselitve, prostorskega razvoja in suburbanizacije je Marjan Ravbar prepoznal širši pomen mest, ki jih vidi kot generatorje razvoja (Ravbar 1997b), katerih vpliv se prek suburbanizacijskih teženj, zagotavljanja delovnih mest ter oskrbnih dejavnosti preliva v njihovo zaledje in je adekvaten dosegu motorizacije (Ravbar 1995a). Prav urbanizaciji in industrializaciji je pripisoval ključno vlogo za razvojno diferenciacijo slovenskega ozemlja na razvita ravninska in dolinska območja ter nazadujoča periferna območja z napredujočo depopulacijo (Ravbar 1995a). Ko je prepoznal razvojno diferenciacijo slovenskega ozemlja, je želel procese kritično ovrednotiti in iskati rešitve, s čimer sta v njegovo raziskovalno zanimanje vstopila regionalni razvoj ter problematika teritorialne delitve Slovenije. Regionalne razlike ali disparitete razume kot odstopanje in neskladnosti v izbranih, posebej pomembnih značilnostih družbenega življenja na posameznih funkcijsko in naravnogeografsko zaokroženih območjih ter so po njegovem mnenju posledica prostorske specializacije in razdelitve funkcij v prostoru,

kažejo pa se tako v načinu življenja kot v življenjskih in delovnih razmerah med različnimi tipi prostorskih kategorij (Ravbar 1995a, 27; 1999a). Za njihovo spremljanje je izdelal sistem kazalnikov (Ravbar 1999a), ki jih je dojemal kot kontrolni mehanizem (ekstenzivnemu) regionalnemu planiranju in preizkus učinkovitosti uresničevanja planov. Pri tem se je zavedal večplastnosti preučevanja regionalnih razlik, ki vključuje gospodarski vidik, socialne neenakosti, ter v njegovih raziskavah ključni – prostorski – vidik, kjer obravnava dostopnost do delovnih mest, infrastrukturno opremljenost, stanovanjske razmere ter okolje in naravne vire (Ravbar 1999a; 2000).

Pri iskanju rešitev je predlagal pospeševanje uravnoteženega policentričnega razvoja mest in oblikovanje novih razmerij med mesti in podeželjem, ustvarjanje enakomerne dostopnosti do dobrin skupnega pomena in do znanja s pomočjo sodobne infrastrukture, preudarno rabo naravnih virov, odgovorno vključevanje naravne in kulturne dediščine (Ravbar 2000), pa tudi dosledno spremljanje in vrednotenje izvedenih aktivnosti (Nared in Ravbar 2003). Po njegovem mnenju je treba težiti k trajnostnemu in celovitemu prostorskemu razvoju na vseh ravneh, pri uveljavljanju policentričnega razvoja pa je podpiral decentralizirano koncentracijo (Ravbar 2000). Razvojne možnosti podeželskih, hribovitih in kraških območij je videl v fleksibilni specializaciji (Ravbar 1995a).

Kot pomembne nosilce razvoja je prepoznaval tudi občine (Ravbar 1995b; 2014) in regije/pokrajine (Ravbar 1998; 1999b; 2004). Razvojne potenciale, kot ključne dejavnike je pojasnjeval na podlagi demografske moči, blaginje in socialnega položaja, trga delovne sile, prometno-geografske dostopnosti ter konkurenčnosti in inovacij. Prav zato je dejavno sodeloval tako pri oblikovanju predlogov za regionalizacijo, kot tudi pri iskanju alternativnih rešitev, pri katerih je zaradi razčlenjenosti slovenskega ozemlja zagovarjal preseganje administrativnih meja z bolj prilagodljivimi pristopi, ki jih lahko ponudi regionalni management (Ravbar 2005b).

2.4 Ustvarjalnost in naložbe

Marjan Ravbar se je v zadnjem obdobju svojega profesionalnega udejstvovanja osredotočal predvsem na geografske vidike ustvarjalnosti, inovativnosti in družbe znanja. Svoja spoznanja je povezoval s področji prostorskega in regionalnega razvoja, urbanističnega načrtovanja, dnevne mobilnosti delavcev in oblikovanja pokrajin kot druge ravni lokalne samouprave (Ravbar 2007a; 2007b; 2011; 2012a; 2012b). Rezultati raziskav se vežejo predvsem na prostorsko razporeditev ustvarjalnih ljudi glede na kraj bivanja in dela ter njihovo povezanost z gospodarskim razvojem. Ugotovil je veliko zgoščenost ustvarjalnosti v Osrednjeslovenski regiji, kjer je skoraj polovica od vseh delovnih mest v ustvarjalnih poklicih v Sloveniji, čeprav je v njej »le« tretjina delovnih mest v državi. Hkrati je povsod drugod osredotočenost ustvarjalnih delovnih mest pod državnim povprečjem. Primerjava med krajem bivanja in dela kaže na presežek ustvarjalnih delovnih mest nad ustvarjalnimi prebivalci izključno v Osrednjeslovenski regiji, kar povzroča tokove dnevne medregionalne mobilnosti. Razlike so še večje ob primerjavi podatkov na lokalni ravni, kjer izrazito izstopa Ljubljana kot »neto dobitnica« ustvarjalne delovne sile, primestne občine pa so »neto darovalke«. Pomembna ugotovitev je tudi, da imajo višjo stopnjo prostorske razpršenosti ustvarjalni ljudje glede na kraj bivanja, medtem ko so ustvarjalna delovna mesta bistveno bolj neenakomerno razporejena. Tovrstna nesorazmerja naj bi bila odraz razlik v kakovosti bivalnega okolja, ki jo v slovenskih razmerah utemljuje predvsem neurejenost trga nepremičnin. Glede na stopnjo urbaniziranosti občin (Ravbar 1997a; 2002) velika večina ustvarjalnih ljudi dela v mestih in tradicionalnih zaposlitvenih središčih oziroma urbaniziranih okoljih, medtem ko je ta delež na podeželju bistveno manjši. Zgoščenost je posebej izrazita v nastajajočih mestnih regijah in nekaterih (zaposlitvenih) središčih nacionalnega pomena (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto, Nova Gorica, Velenje, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec), s tem da naj bi bila kritična masa za pozitivne težnje v razvojnem preboju posamezne lokalne skupnosti oziroma občine najmanj 500 ustvarjalnih delovnih mest.

Marjan Ravbar je preučevanje ustvarjalnih poklicev povezal tudi z raziskavami geografske razporeditve naložb, pri čemer je ugotovil statistično značilno pozitivno povezanost obeh razvojnih dejavnikov (Ravbar in Razpotnik Visković 2008; Ravbar 2009a; 2009b; 2009c). Njegovi rezultati

kažejo, da je kapital, povezan z investicijskimi aktivnostmi, skupaj z naravnimi (surovine) in človeškimi (delo, znanje in informacije) viri eden izmed ključnih dejavnikov gospodarskega napredka. V sodobnosti so nove oblike investicij praviloma neposredno povezane z izobrazbeno strukturo prebivalstva v določenem okolju, torej z znanjem. Naložbene aktivnosti se ne pojavljajo povsod istočasno in enakomerno, marveč določene oblike investicij, praviloma večjih vrednosti, pronicajo zgolj iz posameznih inovacijskih središč. To na številnih obsežnejših območjih, ki tudi v majhni Sloveniji običajno z velikim številom kazalnikov sodijo med manj razvita, zaostruje njihov izhodiščni razvojni položaj. V tem pogledu se nove investicije običajno identificirajo z novimi znanji, najpogosteje z novimi proizvodi, iznajdbami ter novimi tehnološkimi ali organizacijskimi pristopi. Tako je z investiranjem – ob kapitalu – tesno povezana zlasti vloga ustvarjalnih poklicev, ki ključno prispevajo h gospodarskemu razvoju.

Marjan Ravbar je s svojim delom na področjih ustvarjalnosti, inovativnosti in družbe znanja humano geografijo v Sloveniji približal sodobnim svetovnim smernicam in težnjam. Poleg številnih pomembnih znanstvenih spoznanj pa je verjetno ena večjih zapuščin, da je v svoje delo neprestano vključeval mlajše sodelavce (Ravbar, Bole in Nared 2005; Ravbar in Bole 2007; Ravbar in Razpotnik Visković 2007; Ravbar in Kozina 2012), ki na omenjenih področjih nadaljujejo njegovo delo (Kozina 2016; Kozina in Bole 2017a; 2017b).

3 Sklep

Z obravnavanimi vsebinami sodi Marjan Ravbar med sodobne raziskovalce, ki ažurno odgovarjajo na izzive vse hitreje spreminjajočega se sveta z jasnimi in metodološko dodelanimi empiričnimi rezultati, s katerimi krepijo zavedanje o potrebnem spodbujanju družbe znanja in njenega pomena pri krepitevi konkurenčnosti ter privlačnosti mest in regij. Številne Ravbarjeve študije so bile v slovenskem prostoru novost, velik pomen pa jim daje tudi njihova mednarodna primerljivost. Zlasti pomembno je Ravbarjevo delo na področju aplikacije geografije, kjer je dejavno sodeloval v razpravah na temo skladnega prostorskega in regionalnega razvoja, prenove lokalne samouprave in uvajanja pokrajin, pomenu naložb in družbe znanja, pomemben pa je tudi prenos bogatega znanja na mlade raziskovalce in študente.

4 Viri in literatura

- Bole, D. 2004: Daily mobility of workers in Slovenia. *Acta geographica Slovenica* 44-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS44102>
- Drozg, V. 1999: Razpršena poselitve in okolje. Mesta in urbanizacija. Ljubljana.
- Gosar, L., Jakoš, A., Ravbar, M., Mihevc, P., Rus, A., Gulič, A., Demšar, S., Gajšek, M., Boldin, D., Miklič, J., Premru, M. M. 1992: Zasnova poselitvenega razvoja Slovenije. Elaborat, Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Ljubljana.
- Hanžek, M., Javornik, J. S., Gregorčič, M., Kajzer, A., Kidrič, D., Bevc, M., Kersnik, M., Hazl, M., Pečar, J., Ravbar, M., Despotov, V., Kondža, J., Kos, D., Kovačič, S., Malnar, B., Pirher, S., Tršelič, A., Turnšek, N., Uhan, S., Urek, M., Vodušek, B., Wostner, P. 1999: Poročilo o človekovem razvoju: Slovenija 1999. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana.
- Kozina, J. 2016: Življenjsko okolje ustvarjalnih ljudi v Sloveniji. *Geografija Slovenije* 35. Ljubljana.
- Kozina, J., Bole, D. 2017a: Agglomeration of bohemians across different spatial scales in Slovenia. The Impact of Artists on Contemporary Urban Development in Europe. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-53217-2_8
- Kozina, J., Bole, D. 2017b: Creativity at the European periphery: Spatial distribution and developmental implications in the Ljubljana Region. *Creative Industries in Europe: Drivers for New Sectoral and Spatial Dynamics*. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-56497-5_11
- Mihevc, P., Mušič, V. B., Repič Vogelnik, K., Ravbar, M., Belec, M., Dalla Valle, S., Ogorelec, B., Pelc, S., Nared, J., Ravbar, M. 2003: Starting points for the monitoring and evaluation of regional policy in Slovenia. *Acta geographica Slovenica* 43-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS43102>

- Perlik, M., Messerli, P., Bätzing, W. 2001: Towns in the Alps: Urbanization processes, economic structure, and demarcation of European functional urban areas (EFUAs) in the Alps. *Mountain Research and Development* 21-3. DOI: [https://doi.org/10.1659/0276-4741\(2001\)021\[0243:TITA\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1659/0276-4741(2001)021[0243:TITA]2.0.CO;2)
- Ravbar, M. 1975: Preobrazba obmestij slovenskih mest s črno gradnjo. *Geografski vestnik* 47.
- Ravbar, M. 1976: Preobrazba slovenskih naselij s črno gradnjo. Magistrsko delo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Ravbar, M. 1986: Kvaliteta okolja v občini Novo mesto ter vključevanje ekoloških vidikov v sestavine planov. Elaborat, Občinska raziskovalna skupnost. Novo Mesto.
- Ravbar, M. 1992a: Suburbanizacija v Sloveniji: odnosi, strukture in težnje v njenem razvoju. Doktorsko delo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Ravbar, M. 1992b: Socialnogeografski dejavniki suburbanizacije v Sloveniji. *Geographica Slovenica* 23. Ljubljana.
- Ravbar, M. 1995a: Zasnova poselitve v luči regionalnega razvoja Slovenije. *IB revija* 29, 11-12.
- Ravbar, M. 1995b: Regionalnogeografske posledice oblikovanja mestnih občin v Sloveniji. *Geografija v šoli* 4-1.
- Ravbar, M. 1997a: Slovene cities and suburbs in transformation. *Geografski zbornik* 37.
- Ravbar, M. 1997b: Slovenske pokrajine: med lastnimi interesi in politiko regionalnega razvoja. *IB revija* 31, 9-11.
- Ravbar, M. 1998: Oblikovanje pokrajin in njihova vloga pri regionalnem razvoju. *Rast: revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja* 9-6.
- Ravbar, M. 1999a: Izbor indikatorjev regionalnega razvoja v funkciji proučevanja regionalnih disparitet kot prispevek k oblikovanju razvojne politike v Republiki Sloveniji. *IB revija* 33, 2-3.
- Ravbar, M. 1999b: Oblikovanje pokrajin in njihova vloga pri regionalnem razvoju. *Pokrajine v Sloveniji*. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2000: Regionalni razvoj slovenskih pokrajin. *Geographica Slovenica* 33. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2002: Sodobne težnje v razvoju prebivalstva in delovnih mest – pot k sonaravnemu in decentraliziranemu usmerjanju poselitve v Sloveniji? *IB revija* 36-1.
- Kladnik, D., Ravbar, M. 2003a: The importance of the division of the countryside in stimulating regional development. *Acta geographica Slovenica* 43-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS43101>
- Kladnik, D., Ravbar, M. 2003b: Členitev slovenskega podeželja. *Geografija Slovenije* 8. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2004: Regional development in the regional division of Slovenia. *Acta geographica Slovenica* 44-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS44101>
- Ravbar, M. 2005a: »Urban sprawl«: popačena slika (sub)urbanizacije v Sloveniji? *Geografski vestnik* 77-1.
- Ravbar, M. 2005b: Regionalni management – izziv in preizkusni kamen za politiko regionalnega planiranja. *Dela* 24.
- Ravbar, M. 2006: Slovensko podeželje na preizkušnji – kdo bo nadomestil kmetijstvo? *Dela* 25.
- Ravbar, M. 2007a: Geografija človeških virov v Sloveniji – pomen ustvarjalnih socialnih skupin za regionalni razvoj. *Geografski vestnik* 79-2.
- Ravbar, M. 2007b: Ustvarjalnost, sestavina uspešnosti družbenega razvoja Slovenije. *IB revija* 41, 3-4.
- Ravbar, M. 2009a: Razvojni dejavniki v Sloveniji – ustvarjalnost in naložbe. *Georitem* 9. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2009b: Ustvarjalnost in naložbe – razvojni dejavniki v regionalnem razvoju Slovenije. *IB revija* 43-2.
- Ravbar, M. 2009c: Razvojni dejavniki: naložbe in ustvarjalnost. *Pomurje: Geografski pogledi na pokrajino ob Muri*. Ljubljana.
- Ravbar, M., Razpotnik Visković, N. 2010: Pomen večnamenske vloge kmetijstva v preobrazbi podeželja. *Podeželje na preizkušnji: jubilejna monografija ob upokojitvi izrednega profesorja dr. Antona Prosenca*. Ljubljana.
- Ravbar, M. 2011: Creative social groups in Slovenia: contribution to geographic studying of human resources. *Acta geographica Slovenica* 51-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS51204>

- Ravbar, M. 2012a: Znanje kot družbena vrednota – človeški viri in regionalni razvoj v Sloveniji. IB revija 46, 2.
- Ravbar, M. 2012b: The role of creativity in geographic studying of human resources in Slovenia. Geografski vestnik 84-1.
- Ravbar, M. 2014: Ekonomskogeografsko vrednotenje potencialov slovenskih občin. Urbani izziv 25-4.
- Ravbar, M., Bole, D. 2007: Geografski vidiki ustvarjalnosti. Georitem 6. Ljubljana.
- Ravbar, M., Bole, D., Nared, J. 2005: A creative milieu and the role of geography in studying the competitiveness of cities: the case of Ljubljana. Acta geographica Slovenica 45-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS45201>
- Ravbar, M., Drozg, V., Perko, D., Plut, D., Skobir, M., Hočevar, M., Sajko, I. 1995: Zasnova poselitve v Sloveniji. Elaborat, Inštitut za geografijo. Ljubljana.
- Ravbar, M., Kladnik, D., Bat, M., Ogrinc, T., Pelc, S., Natek, M. 1987: Urejanje prostora in varstvo okolja. Socialno-geografski in ekološki vidiki preobrazbe slovenske pokrajine, Socialno-geografska analiza struktur in procesov v pokrajini. Elaborat, Inštitut za geografijo. Ljubljana.
- Ravbar, M., Kos, M., Čič, M., Žugel, J., Medic, S., Gosar, L., Kraigher, T., Medak, L., Mihevc, P., Razpotnik, M., Rus, A., Zakrajšek, F. 1979: Strokovne osnove za pripravo smernic prostorskega plana občine Novo mesto. Elaborat, Skupščina občine. Novo mesto.
- Ravbar, M., Kozina, J. 2012: Geografski pogledi na družbo znanja v Sloveniji. Georitem 19. Ljubljana.
- Ravbar, M., Razpotnik Visković, N. 2007: Geografska analiza investicij – pasti in izzivi na poti uresničitve nacionalnih razvojnih projektov v Sloveniji. Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj, Regionalni razvoj 1. Ljubljana.
- Ravbar, M., Razpotnik Visković, N. 2008: Geografska analiza razvojnih dejavnikov v Sloveniji: ustvarjalnost in naložbe. Geografski vestnik 80-2.
- Ravbar, M., Vrišer, I., Hočevar, M. 1993: Kriteriji za opredeljevanje mest v Sloveniji: razvojno raziskovalni projekt Ministrstva za znanost in tehnologijo za leto 1993. Elaborat, Inštitut za geografijo. Ljubljana.
- Rebernik, D. 2004: Sodobni urbanizacijski procesi: od suburbanizacije do reurbanizacije. Geografski vestnik 76-2.
- Uršič, M., Hočevar, M. 2007: Protiurbanost kot način življenja. Ljubljana.

Janez Nared, David Bole, Nika Razpotnik Visković, Jani Kozina

Mednarodna delavnica o zeleni infrastrukturi za trajnostno urbano planiranje

Bukarešta, Romunija, 6.–9. 7. 2017

Jernej Tiran z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU in Simon Kušar z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani sva se udeležila mednarodne delavnice o zeleni infrastrukturi za trajnostno urbano planiranje, ki so jo organizirali Center za okoljske raziskave (*Centrul de Cercetare a Mediului și de Efectuare a Studiilor de Impact*), Fakulteta za geografijo Univerze v Bukarešti (*Facultatea de Geografie, Universitatea din București*) in Društvo za urbano ekologijo za Jugovzhodno Evropo (*Society for Urban Ecology – South East Europe Chapter*). Delavnice se je udeležilo prek dvajset sodelujočih iz enajstih držav, ki so osvetlili ekološke, kulturne in družbene vidike zelenih površin v mestih. Simon Kušar je v svojem prispevku na primeru Vipavske doline prikazal, kako lahko koncept zelene infrastrukture spodbudi trajnostno prostorsko načrtovanje, Jernej Tiran pa je predstavil prve rezultate mednarodnega projekta *AgriGo4Cities (Urban agriculture for changing cities: governance models for better institutional capacities and social inclusion)* in poudaril pomen urbanega kmetijstva za trajnostni urbani razvoj. Delavnico smo sklenili z ekskurzijama po zelenih površinah v Bukarešti in okolici. Največji biser med njimi je nedvomno mokrišče Văcărești (slika 2), eno največjih mestnih zelenih površin v Evropi z izjemno pestro zgodovino in neizkoriščenimi potenciali za integracijo v zeleni sistem mesta.

Delavnica v Bukarešti je združila različne stroke pri opredeljevanju večfunkcijske vloge zelene infrastrukture. Koncept, ki ga močno podpira tudi Evropska unija, naj bi pomembno prispeval k ponovnemu

ARHIV ORGANIZATORJEV

Slika 1: Udeleženci delavnice v enem od mestnih parkov v Bukarešti.

JERNEJ TIRAN

Slika 2: Mokrišče Văcărești je eno največjih mestnih zelenih površin v Evropi.

povezovanju obstoječih zelenih območij in izboljšanju splošne kakovosti življenja skozi zagotavljanje različnih ekosistemskih storitev. Obravnava zelene infrastrukture se je razširila iz okoljskega področja tudi na področje prostorskega načrtovanja. Vsebinska in konceptualna pestrost vloge zelene infrastrukture, ki je bila prikazana na delavnici, je pomembno sporočilo geografiji, da lahko bolj pogumno prispeva svoje poglede na razvoj zelene infrastrukture na različnih prostorskih ravneh.

Jernej Tiran, Simon Kušar

Raziskovalne igralnice na ZRC SAZU

Ljubljana, 12. 7. 2017

Poleti 2017 so bile na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) že trinajstič organizirane in uspešno izvedene raziskovalne igralnice oziroma delavnice za otroke stare od 7 do 14 let. V preteklih letih se je potrdila domneva, da se želijo otroci skozi igro predvsem sprostiti, medsebojno spoznavati in družiti, vsekakor pa tudi kaj novega videti in naučiti. Zato so bile tudi v letošnjem letu organizirane raznovrstne tematske igralnice, ki so jih vodili člani posameznih raziskovalnih inštitutov ZRC SAZU, kakor tudi sodelavci drugih organizacij. Igralnice oblikuje in koordinira Center za predstavitvene dejavnosti ZRC SAZU pod vodstvom Brede Čebulj Sajko. Delavnice so potekale štiri tedne in so bile razdeljene na poljudnoznanstvene vsebine. Vsak od sodelujočih inštitutov in drugih organizacij je organiziral svoj tematski dan.

Na Geografskem inštitutu Antona Melika ZRC SAZU smo se odločili, da v letošnjem letu pripravimo igralnico o manj znanih turističnih znamenitostih Ljubljane. Geografski dan smo zato poimenovali »Odkrivamo stare skrivnosti Ljubljane«. Otroke smo želeli seznaniti s kulturnim izročilom, ki jih skrivajo posamezne zgradbe, znamenja, ulice oziroma deli mesta, ki so zaradi svoje bogate zgodovine zelo zanimive, a širši javnosti slabo poznane. S pomočjo kartografskega gradiva, osnovami orientacije, zgodovinskimi

AJDA MARTINČIČ

Slika 1: Iskanje točke in označitev poti na starem zemljevidu Ljubljane.

viri in izpričanimi zgodbami smo otroke popeljali do znamenitosti, ki jih prej niso poznali. Pri pripravi in izvedbi smo sodelovali Primož Gašperič iz Geografskem inštituta Antona Melika ZRC SAZU ter sodelavca Centra za predstavitvene dejavnosti ZRC SAZU Gal Sajko in Ajda Martinčič.

Po osnovni predstavitvi smo se iz dvorane Zemljepisnega muzeja odpravili do enega od vhodov v Križanke. Tam smo otroke seznanili s potekom igralnice ter začeli z zgodbo o popotniku Pepiju, ki je tematsko povezovala posamezne točke. Pepi je bil izmišljeni »turist«, ki je živel sredi 19. stoletja. Prišel je v Ljubljano in iskal takratne znamenitosti s pomočjo zemljevida iz začetka 19. stoletja. Otroke smo razdelili v skupine po tri, jim razdelili kopije tega zemljevida in za lažjo orientacijo še sodobne zemljevide Ljubljanec. Vsak od njih je prejel knjižico oziroma »potepušnico« v katero je lepil nalepke in vpisoval imena posameznih točk. Najbolj zagnani so imeli nalogo voditi po ulicah do izbranih točk. Te so bile razporejene na celotni poti in so predstavljale glavne znamenitosti, ki si jih je pred mnogimi leti ogledal popotnik Pepi.

V kompleks Križank smo vstopili skozi velika kovinska vrata, prečkali manjši lapidarij, kjer so razstavljeni ostanki nekdanje cerkve in stari nagrobniki ter skozi del nekdanjega samostana prišli na tako imenovano Peklensko dvorišče. Pred več stoletji so ga občasno uporabljali kot prizorišče sojenja prestopnikom. Na stenah, ki obdajajo dvorišče so številne okrogline oblikovane tako, da so v njih postavili sveče, katerih svetloba je med sojenjem padala na obtoženca. Peklensko dvorišče je bila prva točka, zato so otroci v knjižico vpisali ime točke ter prejeli žig v potrditev osvojene točke. Na starem zemljevidu so označili prehojeno pot (slika 1), na točko pa nalepili sliko popotnika Pepija. Otrokom smo povedali imena ulic, po katerih nas bo vodila pot ter se z njihovo pomočjo odpravili naprej.

Pot smo nadaljevali ob Ljubljani, prečkali Zoisovo cesto, si na Vrtni ulici ogledali ostanke nekdanjih trnovskih vrtoev ter se ustavili v Krakovski ulici. Otroci so se morali potrditi, da so na eni od hiš našli kužno znamenje, ki je predstavljalo iskano drugo točko. Spoznali so zgodovinske in geografske značilnosti Krakovega, ki so vplivale na postavitev naselja ter bivanje v njem. Zaradi pogostih poplav, močvirskih tal in umazanije so bile pred več stoletji bolezni pogost pojav. Znamenje je bilo zelo verjetno postavljeno po kugi, ki je sejala smrt v letu 1599. Na Emonski cesti smo omenili pomen Rimljanov in nastanek Emone, videli del ohranjenega južnega in lokacijo vzhodnega zidu ter odšli proti Plečnikovemu mostu čez Gradaščico. Na tej točki zanimivih zgodb in znamenitosti ni hotelo biti konec. Pot smo nadaljevali pot ob Gradaščici (Gradaška ulica), zavili v Kladezno ter nadaljevali po Rečni in Vrtni ulici do Karlovskega nasipa. Otroci so med hojo s pomočjo uličnih imen spoznavali značilnosti nekdanjega krakovskega predmestja. Na Karlovskega nasipu smo si ogledali še drugo kužno znamenje, prečkali Hradeckega most, kjer smo omenili njegov izvor, izdelavo in številna mesta njegovega »gostovanja« preden so ga obnovili in leta 2011 postavili na tem mestu. Po Grudnovem nabrežju smo prišli do Angelskega gradu. Skoraj neopazna zgradba pokaže svojo mogočno podobo šele z vstopom na njeno dvorišče. V zgradbi je bila nekoč mestna kaznilnica, zapor in tudi vojašnica, predstavljala pa je našo četrto iskano točko. Na Zvonarski ulici smo omenili livarne zvonov, ki so nekoč stale na tem mestu ter vilo Samassa, kjer je živela industrialčeva družina, lastnica livarn. Mimo tunela in omenjene vile smo se skozi gozd (slika 2) povzpeli do grajskih Šanc.

Tu smo naredili daljši počitek za malico, voditelji pa smo otroke seznanili s pomenom Ljubljanskega gradu, grajskim obzidjem in cesarjem Friderikom III. Habsburškim, v času katerega je grad postal močna srednjeveška utrdba. Ko smo si nabrali novih moči in označili našo peto točko, smo odšli po grajskem sprehajališču v grad, kjer nas je čakala vodička. S Festivalom Ljubljana, ki izvaja turistično ponudbo na gradu, smo se dogovorili za enourni tematski ogled gradu z naslovom Po poteh cesarja Friderika III. Habsburškega. Otroci so odkrivali javno dostopne in tudi skrite dele gradu, ki so bili še posebej zanimivi. Ogledali smo si obrambni jarek, več vrst strelnih lin, nekdanji vhod v grad, grajske ječe, omenili in določili grajsko stranišče ter skrivni izhod, ki je povezan s skrivno potjo iz gradu. Povzpeli smo se na grajski stolp in si ogledali Ljubljano. V virtualnem muzeju smo si ogledali animirano predstavitev zgodovine gradu. Po končani predstavitvi, pa smo spoznali način srednjeveškega prehranjevanja ter poskusili sladke dobrote (suho sadje) iz obložene mize deželnega glavarja. Nato smo zapustili

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Slika 2: Vzpon na Grad po eni od stranskih gozdnih poti.

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Slika 3: Klada za ugašanje bakel je lahko v veliko »pomoč« sodobnim »potepuhom«.

grajsko poslopje ter se po Mačji stezi in Rebri spustili do Starega trga, prečkali Ljubljano na Šuštarškem mostu ter se ustavili na Bregu. V prenovljeni hiši Breg 10, v kateri je nekoč živel tudi Ivan Tavčar, smo si ogledali originalni kamen (kladu) za ugašanje bakel (slika 3), ki so ga uporabljali nosači (tudi iz Krakovega). Ker je bila to naša zadnja točka, smo se odpravili proti dvorani Zemljepisnega muzeja in tako zaključili geografski dan.

Primož Gašperič

Mednarodna delavnica ISCAR

Tolmin in Čadrg, 7.–8. 9. 2017

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU je skupaj z Mednarodnim znanstvenim komitejem za raziskovanje Alp (ISCAR) 7. in 8. septembra 2017 organiziral in izvedel mednarodno delavnico z naslovom Raziskovanje alpskih pokrajin kot potencialnih sistemov kmetijske dediščine in njihov prispevek k človeški blaginji (*Exploring Alpine Landscapes as Potential Agricultural Heritage Systems and Their Contribution to Human Wellbeing*).

Namen delavnice je bil raziskati alpske pokrajine, ki so pomembne z vidika kmetijske dediščine ter opredeliti tiste, ki izpolnjujejo kriterije in bi jih bilo treba vključiti na mednarodni seznam Svetovno pomembnih sistemov kmetijske dediščine. V ta namen je treba razjasniti zgodovinsko razsežnost tovrstne dediščine. Poleg obstoječih tradicionalnih proizvodnih sistemov se je delavnica usmerila tudi v reaktivacijo nekdanjih tradicionalnih praks in skupno obnovo tradicionalnih pokrajinskih elementov. Prizadevali smo si prepoznati in primerjati druge dobre prakse v Alpah, ki so podobni naselju Čadrg in preučevati njihov prispevek k človeški blaginji.

Osrednja tema delavnice so bile kmetijske pokrajine v Alpah. Zato smo organizatorji, kot osrednjo točko srečanja izbrali naselje Tolmin, ki je minulo leto prejelo naziv »Alpsko mesto leta 2016«
ter

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Slika 1: Spremljanje predavanj tretjega tematskega sklopa.

PRIMOŽ GAŠPERIČ

Slika 2: Delo po skupinah.

SPELA LEDINEK LOZJE

Slika 3: Skupinska slika udeležencev delavnice ISCAR v Čadrgu.

naselje Čadrg v Triglavskem narodnem parku. Pred pol stoletja je bilo to gorsko naselje na robu umiranja zaradi slabe cestne povezave z dolino. Danes služi kot primer uspešne revitalizacije oddaljene gorske skupnosti in njegove blagovne znamke kot ekološke, kmetijske in turistične destinacije.

Delavnica je bila tematsko organizirana v treh delih. Prvi dan smo imeli kabinetni in predstavitveni del v Hotelu Dvorec v Tolminu. Po registraciji udeležencev so nas nagovorili Thomas Scheurer, direktor ISCAR-ja, Mimi Urbanc, pomočnica direktorja ZRC SAZU in župan občine Tolmin Uroš Brežan. Prvi tematski sklop se je nanašal na posebne vrste kmetijske proizvodnje v Alpah v luči razvoja pokrajine. Uvodno vabljen predavanje je imel Matthias Bürgi iz Švicarskega zveznega inštituta za gozdne, snežne in pokrajinske raziskave, ki je osvetlil vlogo kmetijske proizvodnje pri preobrazbi pokrajine. Sledile so predstavitve udeležencev iz Slovenije, Švice in Italije ter splošna razprava. Po kosilu je sledil drugi tematski sklop z naslovom Alpejske kmetijske pokrajine in glavne vrste kmetijskih proizvodnih sistemov. Kot drugi vabljeni predavatelj je nastopil Mauro Agnoletti iz Univerze v Firencah, ki je vodja znanstvenega odbora Svetovno pomembnih sistemov kmetijske dediščine (*Globally Important Agriculture Heritage Systems* – GIAHS). Izpostavil je kriterije za izbor GIAHS pokrajin in potencialne alpskih pokrajin pri vključevanju na omenjeni seznam. Ponovno so sledile predstavitve udeležencev iz Italije, Slovenije in Švice. Ob koncu je sledila razprava, ki jo je vodil Mauro Agnoletti.

Drugi dan delavnice je bil namenjen ogledu terena in tretjemu tematskemu sklopu z naslovom Priročnosti za valorizacijo kulturnih pokrajin, znotraj katerega smo razpravljali tudi o potencialnih rezultatih (slika 1). Po zajtrku smo se z manjšim avtobusom odpeljali po ozki, a razgledni cesti v naselje Čadrg. Širša okolica naselja je bila eno od pilotnih območij temeljnega raziskovalnega projekta Kulturna pokrajina v precepu med javnim dobrim, zasebnimi interesi in politikami. Zaradi opravljenega terenskega dela v sklopu omenjenega projekta in posledično doberga poznavanja širše okolice, smo želeli udeležencem delavnice predstaviti primer dobre prakse vitalne kmetijske kulturne pokrajine v Alpah. Domačin Ludvik Janež nam je predstavil zgodovino, življenje in posebnosti Čadrga. Po okrepcilu smo delo začeli s predavanjem sodelavke inštituta Mateje Šmid Hribar. Sledilo je predavanje predstavnika Svetovno pomembnih sistemov kmetijske dediščine (GIAHS) Hiroyuki Ona ter predavanje o kmetijskih kulturnih pokrajinah znotraj UNESCO Engelberta Ruossa. Predstavitveni sklop smo zaključili s predstavitvijo kulturnih teras v Sloveniji. Ob koncu tretjega tematskega sklopa se je delo odvijalo v treh skupinah (slika 2), glavni namen pa je bil iskanje bodočega sodelovanja med ISCAR-jem in Geografskim inštitutom Antona Melika ZRC SAZU oziroma mrežo organizacij, ki so sodelovale na delavnici. V popoldanskih urah smo se vrnili v Tolmin ter se poslovili v upanju, da v prihodnje nadaljujemo zastavljeno delo ter medsebojno povezovanje na raziskovalni in projektni ravni.

Primož Gašperič

Tretji sestanek v okviru projekta MEDFEST Spoleto, Italija, 8.–9. 11. 2017

V začetku novembra je v starodavnem umbrijskem mestu Spoleto potekal tretji sestanek v okviru projekta MEDFEST – *Mediterranean culinary heritage experiences: how to create sustainable tourist destinations* (Sredozemska kulinarično dediščinska izkušnja: kako ustvariti trajnostno turistično destinacijo). Gostitelj sestanka je bilo Podoželsko razvojno združenje (*Associazione Sviluppo Rurale*), ki v projektu sodeluje kot eden izmed sedmih partnerjev.

Dvodnevni sestanek je bil namenjen pregledu doslej opravljenega dela, predvsem v okviru prvih treh delovnih paketov. Poročilo o delu v prvem delovnem paketu je predstavila vodja projekta Nika Razpotnik Visković (GIAM ZRC SAZU), sledila je predstavitev Antonie Dušman in Igorja Jurčiča (AZRRI) v okviru drugega delovnega paketa, ki je povezan s komunikacijo, na koncu pa je sledila še predstavitev aktivnosti v tretjem delovnem paketu. Mateja Šmid Hribar (GIAM ZRC SAZU) ter Julien Frayssignes in Alice Dardelet (PURPAN) so predstavili izdelane kriterije za ocenjevanje kulinaričnih izkušenj, Joan Ribas (UB) pa je predstavil delovno različico spletnega zemljevida, ki bo eden od končnih

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 1: Udeleženke in udeleženci sestanka.

MATJAŽ GERŠIČ

Slika 2: Naselje Trevi.

izdelkov projekta. Vsak izmed projektnih partnerjev je na koncu predstavil eno izmed kulinarčnih izkušenj, ki jo bo v okviru pilotnih aktivnosti podrobneje obdelal, Laura Ridolfi (ASR) pa je predstavila metodologijo za četrti delovni paket.

Drugi dan je bil namenjen terenskemu delu. Partnerji smo si ogledali nekaj zanimivih dejavnosti, povezanih s kulinariko v zaledju Spoleta. Najprej smo obiskali oljarno *Frantoio Gaudenzi* v Treviju (slika 2), ki tradicionalna znanja o pridelavi oljčnega olja združuje s sodobno tehnologijo in kot prva na svetu uporablja napravo za optimizacijo temperature zmletih oljk kar prispeva k visoki kakovosti oljčnega olja. Ogledali smo si tudi njihove oljčnike. Sledil je ogled muzeja v Treviju, kjer smo se seznanili z bogato krajevno zgodovino in dediščino. Popoldan smo se najprej zapeljali do naselja Scheggio, kjer je muzej, namenjen prikazu začetkov nabiranja in trgovanja s tartufi (*Museo del Tartufo* »Paolo Urbani«). V stavbi, kjer je danes muzej, so se s predelavo in trgovanjem s tartufi začeli ukvarjati že davnega leta 1852. Danes so proizvodnji obrati preseljeni na novo lokacijo, ker je v središču mesteca za širitev dejavnosti zmanjkalo prostora. Sodobna tovarna za predelavo tartufov, ki ohranja blagovno znamko *Urbani tartufi*, pokriva okoli 70 % svetovnih potreb po tartufih.

Matjaž Geršič

Hidro-geomorfni procesi v borealnih in polarnih okoljih

Vilna, Litva, 11.–13. 10. 2017

V okviru projekta *Connecting European Connectivity Research*, ki je financiran v okviru evropskega sodelovanja COST (*European Cooperation in Science and Technology*), je bilo sredi oktobra organizirano srečanje v Vilni, glavnem mestu Litve (slika 1). Šlo je za srečanje zaprtega tipa, na katerega je bilo povabljenih približno dvajset strokovnjakov iz več Evropskih držav, ki se ukvarjajo s hidro-geomorfni procesi v borealnih, polarnih ali visokogorskih okoljih.

MATIJA ZORN

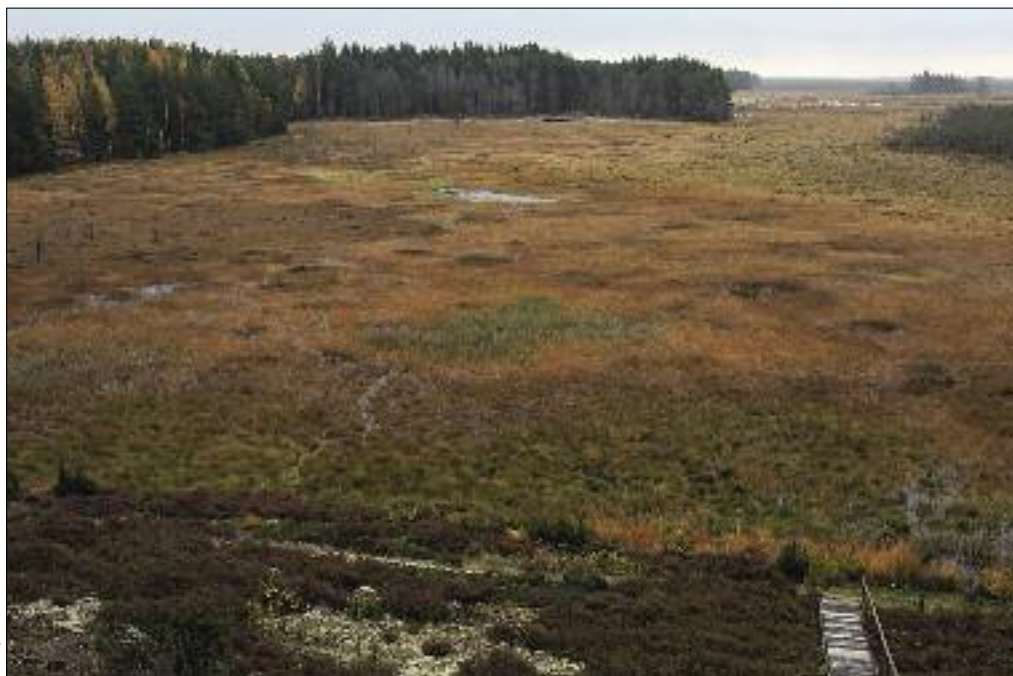
Slika 1: Na vzpetini 40 m nad Vilno stoji utrdba nekdanjega »Gornjega gradu«. Vzpetina je poleg tega, da je zanimivo arheološko najdišče, v zadnjih letih zanimiva tudi zaradi geomorfni procesov. Na pobočjih so namreč posekali vsa drevesa, sedaj pa imajo resne težave zaradi plazenja in potrebni so dragi gradbeni posegi, da bi stabilizirali pobočja.

MATIJA ZORN

Slika 2: Borealni iglasti gozd v Narodnem parku Dzūkija, ki obsega 550 km². Pri razpravi o borealnih gozdovih je bil zanimiv »protest« udeleženca iz Finske, za katerega pravih borealnih gozdov v pribaltskih državah ni, oziroma se začnejo pojavljati šele na severu Estonije.

MATIJA ZORN

Slika 2: Borealne iglaste gozdove prepredajo številna barja. Barje Čepkeliai v Narodnem parku Dzūkija.

Srečanje, v organizaciji Oddelka za okoljsko politiko Univerze Mykola Romeria iz Vilne, je vodil Paulo Pereira. Prvi in tretji dan srečanja je bilo predstavljenih dvanajst referatov udeležencev, potekali pa so tudi sestanki v okviru delavnih skupin projekta. Drugi dan je bila organizirana celodnevna ekskurzija v Narodni park Džukija (*Džukijos nacionalinis parkas*; sliki 2 in 3) ob Beloruski meji na jugovzhodu države.

Predavanja so bila posvečena globalni degradaciji permafrosta, spremembam gladine jezer zaradi antropogenih vplivov, eroziji prsti in dinamiki sedimentov, degradaciji šotišč, požarom v borealnih gozdovih in podobnem. Zanimivi so bili predvsem podatki povezani z izginjanjem permafrosta in ogljikom, ki je »shranjen« v teh plasteh. Za severno poloblo ocenjujejo, da je v plasteh permafrosta »shranjenih« 1450 milijard ton organskega ogljika, kar dvakrat toliko, kot je ogljika v atmosferi. Ocenjujejo tudi, da naj bi 5–15 % tega ogljika »ušlo« v atmosfero v tem stoletju in s tem pospešilo globalno segreganje (glej članek v reviji *Scientific American* 315 (2016), <https://doi.org/10.1038/scientificamerican1216-56>). Z izginjanjem permafrosta so povezani tudi gozdni požari in morska abrazija. Slednja je na določenih obalah tudi več deset metrov na leto. Gozdni požari na permafrost nimajo neposrednega vpliva, vplivajo pa posredno s spremembo albedna na požariščih. Ta zaradi temnejše barve sprejmejo več sončne energije, kar vpliva na višje temperature tal. Zanimiv je bil tudi podatek, da naravna obnova gozda po požarih v borelnih območjih lahko traja tudi več sto let.

Več o projektu si lahko preberete na spletnem naslovu: <http://connecteur.info/>.

Matija Zorn

Študijski obisk Južne Koreje

Seul, Južna Koreja, 13.–17. 11. 2017

V mesecu novembru sem bil spodaj podpisani pod pokroviteljstvom Zunanjega ministrstva Južne Koreje na študijskem obisku v tej vzhodnoazijski državi. Gostitelji so me seznanili s številnimi geografskimi in zgodovinskimi razmerami na Korejskem polotoku, osrednja tematika srečanja pa je bila raba zemljepisnih imen, ki so jedro spora med Južno Korejo in Japonsko. Prvo takšno ime je Vzhodno oziroma Japonsko morje. Gre za poimenovanje morja med Korejskim polotokom in Japonsko. Japonska si prizadeva, da bi se v mednarodni javnosti uveljavilo ime Japonsko morje, medtem ko Južna Koreja temu nasprotuje in s številnimi arhivskimi dokumenti dokazuje, da je pravilnejša raba Vzhodno morje. Ta spor se že vrsto let rešuje v okviru Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena (*United Nation Group of Experts on Geographical Names* – UNGEGN). Zadnji Korejski predlog je bil, da bi se bodisi standardizirali obe imeni, ki bi se zapisovali ločeni s poševnico, bodisi da bi uvedli tretje, novo ime. Japonska obema predlogoma nasprotuje. V slovenskem jeziku v zadnjem času prevladuje mnenje o nujni rabi obeh imen v eksonimski obliki, ločenih s poševnico, pri čemer se zaradi abecednega reda najprej zapiše Japonsko morje, sledi Vzhodno morje.

Drug sporni primer je gruča otokov, imenovanih Dokdo (transliterirano iz korejščine) oziroma Takeshima (transliterirano iz japonščine). Gre za dva manjša otoka in 35 manjših čeri v Japonskem/Vzhodnem morju, ki si jih prisvajata obe državi. Tudi v tem primeru so argumenti na strani Južne Koreje zelo močni. Na enem izmed dveh večjih otokov živita dva prebivalca, Južnokorejca, na drugem je vojaška baza; oboje trenutno nadzira Južna Koreja. Zanimivo je, da se je v anglo-frankofonski imenoslovju uveljavil eksonim *Liancourt Rocks* oziroma *Les rochers Liancourt*. Ime izhaja iz imena francoske kitolovke (*Le Liancourt*), ki je leta 1849 na tam območju skoraj doživela brodolom. V Seulu smo obiskali tudi muzej, posvečen temu otočju. V Suwonu, južno od Seula smo obiskali Nacionalni geografsko-informacijski inštitut v okviru katerega deluje tudi zemljepisni muzej, ki hrani bogato zbirko starih zemljevidov in atlasov, pa tudi mnogo opreme, ki so jo nekoč uporabljali pri izdelavi zemljevidov. Obisku muzeja je sledil pogovor z vodstvom inštituta (slika 1). Enodnevni zlet smo namenili obisku demilitariziranega območja, kjer poteka demarkacijska črta med Severno in Južno Korejo (slika 2). Gre za štiri kilometre širok pas ob 38-tem vzporedniku, na obeh straneh obdan z ograjo in opazovalnimi stolpi, kjer je nameščena vojska.

SEUNG EUN LEE

Slika 1: Z vodstvom Nacionalnega Geografsko-informacijskega inštituta v Suwonu, južno od Seula.

MATIJAŽ GERŠIČ

Slika 2: V okviru strokovne ekskurzije smo obiskali demilitarizirano območje, kjer poteka demarkacijska črta med Severno in Južno Korejo.

Poleg obiska nekaterih muzejev in institucij, povezanih z geografijo, so v okviru obiska potekala tudi srečanja z nekaterimi korejskimi strokovnjaki s tega področja, med drugim s Sungjaejem Choojem, južnokorejskim delegatom pri UNGEGN-u in Hyonsangom Ahnom, direktorjem Direktorata za ozemlje in oceane, ki deluje v okviru Ministrstva za zunanje zadeve.

Matjaž Geršič